

Trygge rammer for børn og unge

En tryghedsvejledning til ledere i Det Danske Spejderkorps

Introduktion

Tryghed er en forudsætning for den udvikling, der er formålet med spejder. Denne vejledning er derfor målrettet alle spejderledere, der er med til at skabe tryghed i Det Danske Spejderkorps.

Vejledningen giver konkrete handleanvisninger til, hvordan ledere bør håndtere henvendelser fra spejdere. Dels ved at give råd om, hvordan trygge fællesskaber kan understøttes, og dels gode råd til at opdage eventuel mistriksel, og hvordan man kan håndtere det som leder, herunder en beskrivelse af underretningspligt m.m.

Hvad skal en tryghedsvejledning?

Børn og unge har som alle andre ret til et liv i tryghed, fri for overgreb. Langt de fleste oplever dagligt denne tryghed i Danmark, men desværre gælder det ikke alle. Ifølge SFI-rapporten *"Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016"* har hvert 6. barn oplevet vold i hjemmet, hvert 12. barn er udsat for psykisk vold fra forældre, 5 pct. af børn og unge mellem 7-18 år har været udsat for grov vold, og 1 pct. har været udsat for seksuelle overgreb.

Som spejderledere er vi i tæt kontakt med børn og unge, og får adgang til fortrolige og sensitive oplysninger om et barn eller en ung. Ingen forventer at en frivillig leder optræder som ekspert i enhver situation, men alle ledere skal tilstræbe at håndtere situationen bedst muligt, og gøre sig klart hvilke forpligtelser han/hun har.

Tryghedsvejledningen skal klæde ledere i Det Danske Spejderkorps på til at håndtere fysiske og psykiske overgreb og omsorgssvigt. Fx mobning, misbrug, mistriksel og uhensigtsmæssig adfærd.

Hvis et barn eller en ung kommer og fortæller, at de udsættes for fysisk eller psykisk vold, omsorgssvigt eller andre overgreb, er det afgørende, at de voksne ved, hvordan det skal håndteres.

I Det Danske Spejderkorps gør ledere en stor indsats for at skabe trygge rammer og tillidsfulde fællesskaber. Det gør vi, for at medlemmerne kan udfordre og udvikle sig, så de udvikler sig til at tage lederskabet på sig i såvel deres eget liv som blandt andre. Og som en del heraf at være bevidst om rettigheder, evner at sætte grænser og forebygge overgreb.

Overgreb er en handling der er rettet mod et menneske, som gennem denne handling - ved at skade, smerte, skræmme eller krænke - får mennesket til at gøre noget mod sin vilje eller

holde op med at gøre noget det vil (Per Isdal ATV, Oslo 2002). Handlingerne og truslerne kan både være fysiske, seksuelle, psykiske, materielle eller økonomiske.

Det betyder, at overgreb dækker over meget – strækkende fra mobning og trusler til fysiske og seksuelle overgreb.

Hvad handler tryghed om for børn og unge?

Et barn eller en ung der fortæller om problemer, er ofte i en i sårbar situation. Han/hun har måske skullet samle mod til sig længe, så det er vigtigt, at du giver dig tid til at lytte og støtte. Det er ikke din opgave at løse problemet, men det er dit ansvar at hjælpe barnet/den unge videre til de rette professionelle, der kan give den hjælp, der er brug for.

Generelt skal du bruge din sunde fornuft og gøre som følger:

- Lyt til barnet/den unge og få hende/ham til at sætte ord på
- Vær rolig og åben
- Døm hverken barnet eller voldsudøveren

Jeres samtale handler ikke om at placere skyld, men om at tage imod barnets fortælling. Du kan risikere, at barnet trækker sig og mister tilliden til dig, hvis du dømmes den, der har begået eller begår vold mod det. Det kan være én, barnet er tæt knyttet til i sin familie, og er bekymret for, hvad der vil ske med, når andre får at vide, hvad der sker.

Ved akut behov for hjælp

- Vis, at du tager det, barnet fortæller, seriøst, så det mærker, at du er klar til at støtte.
- Fortæl, at det er godt, at barnet deler sine problemer med dig. Eksempelvis *"tak fordi du fortæller det til mig"*
- Stop ikke barnet og bed det ikke om at gentage sin betroelse for en anden leder eller om at skrive den ned.
- Anerkend barnets følelser. Uanset hvad det føler, er det helt normalt. Undgå at fortælle, hvad du måske synes, barnet burde føle. Eksempelvis *"jeg kan høre, du synes det er svært, og du bliver ked af det"*. Det kan være en god idé, at du selv skriver noter efter samtalen.
- Husk, at vi IKKE har tavshedspligt – men selvfølgelig har almindelig respekt for barnet og kun fortæller videre, hvis det er for barnets skyld. Men det betyder altså, at man sagtens kan vende problemerne med en anden leder (som materialet også foreslår). Eksempelvis; *"Er det noget du kunne tænke dig, at jeg fortæller videre til XX?"* eller *"Det du fortæller mig, bliver jeg nødt til at gå videre med, selvom det måske ikke er så rart"*. Læs mere om **underretningspligt** senere i vejledningen.

- Spørg evt. om barnet har andre voksne, som det kan tale med om problemerne (forældre, lærere, pædagoger) – specielt hvis du ikke selv har mulighed for at følge op, eller hvis du fornemmer, at barnet ikke tør fortælle hele historien.
- Giv barnet tid og tryghed til at fortælle, hvad der er sket i sit eget tempo. Vær forberedt på, at det hele ikke kommer på én gang. Måske skal barnet opleve, at det ikke var farligt at fortælle lidt af historien, inden resten kommer. Pres ikke for hårdt, selv om man kan fornemme, at der er noget, barnet ikke fortæller. Sig, at det altid er velkomment til at komme igen og tale videre.

Tag børnenes signaler alvorligt

Det er naturligt, at børn interesserer sig for fx seksuelle emner, men hvis deres interesse afviger meget fra de jævnaldrendes, skal man som leder være opmærksom. I værste fald kan det ende i overgreb mod andre børn. Og det kan også være tegn på, at de selv har været udsat for overgreb.

Et overgreb kan godt være et overgreb, selv om den, det går ud over, ikke opfatter det sådan (eller ikke forstår det). Hvis man vænner sig til at acceptere små overgreb (drillerier), kan det ende med, at man vender sig langsomt til at acceptere mere og mere.

Er du i tvivl, så spørg! Det er ret banalt, men hvis man f.eks. på et kursus ikke kender deltagerne godt nok til at vide, om alle synes, at en voldsom leg er sjov, så spørg fordomsfrit hvad legen går ud på, og om alle synes det er sjovt (så kan man nok fornemme, om et "ja" er ærligt ment).

Lyt til, hvad barnet fortæller

Læg ikke ord i munden på barnet, så det overtager dine formodninger eller holdninger. Stil hellere åbne end lukkede spørgsmål.

Giv heller ikke løfter, du ikke kan holde. Forklar, at du ikke kan holde det hemmeligt, hvis barnet udsættes for omsorgssvigt eller vold. Gør klart, at du kun vil fortælle det til relevante personer for at få hjælp. Lov derfor aldrig et barn eller en ung, at du ikke vil fortælle andre om meget alvorlige ting, som de fortæller dig. Fortæl, hvad du har tænkt dig at gøre og hold fast i, at det på sigt er den bedste løsning for barnet.

Grib ind! Sørg for at handle umiddelbart efter betoelsen. Vær aldrig bange for at spørge og handle, hvis du har en fornemmelse af, at der er et eller andet der er galt. Børn, som mistrives eller har været udsat for overgreb, vil vente til, at alt er fuldstændig trygt, før de vil betro sig til dig og fortælle dig om deres oplevelse.

Overvej og vurder – gerne sammen med en anden leder:

- Hvad mener du, barnet har brug for?
- Er der tegn på mistrivsel?
- Hvordan I får en dialog med forældrene?

- Har barnet eller andre brug for lægehjælp?
- Hvad mener du, at barnet har brug for?

Støt og henvis:

Overlad det aldrig til barnet selv, at opsøge yderligere støtte. Det er vigtigt, at du hjælper barnet videre.

- Kontakt barnets forældre, hvis der er tale om overgreb eller mobning i skolen eller i andre sammenhænge. Det gælder også, hvis det handler om hændelser i forbindelse med spejderaktivitet.
- Fortæl om de støttemuligheder, der er, og hjælp med at tage kontakt
På www.børneportalen.dk kan du også finde hjælp og vejledning. Der er både råd, vejledning, telefonkontakt til alle relevante myndigheder og fagpersoner. I kan vælge at være anonyme.
- Søg selv støtte hos din leder eller en anden, du er fortrolig med i korpset. Det kan være hårdt at håndtere sådanne betroelser. Du skal passe på dig selv.

Underret når påkrævet:

- Tænk sagen grundigt igennem. Søg råd og vejledning og tag evt. kontakt til barnets skole og del dine/jeres observationer.
- Kontakt politiet, hvis barnet er i umiddelbar fare, og du ikke tør sende det hjem. Politiet kan altid komme i kontakt med de sociale myndigheder.
- Underret de lokale sociale myndigheder, hvis der er tale om omsorgssvigt i familien.
- Hvis man som spejderleder foretager en underretning, får man en kvittering for modtagelsen af underretningen, men man har intet krav på tilbagemelding om, hvordan sagen falder ud. Det kan være frustrerende, at man ikke hører noget, men husk, at det ikke nødvendigvis betyder, at der ikke sker noget på baggrund af underretningen.

Underretningspligt i Danmark – hvad vil det sige?

I Danmark har alle voksne underretningspligt. Det betyder, at vi har pligt til at orientere de sociale myndigheder, hvis vi får kendskab til, at et barn eller ung under 18 år udsættes for omsorgssvigt derhjemme.

Der er umiddelbart ingen krav til, hvordan man underretter, det kan være skriftligt som mundtligt. Man kan også være anonym, hvis man ønsker det, men i praksis er det dog en stor fordel for den socialforvaltning, som skal undersøge sagen, hvis man kender anmelderens identitet, fordi det giver mulighed for at få uddybet de forhold, der er beskrevet. Når kommunen modtager en underretning, har de pligt til at undersøge sagen. Som oftest man inddrage barnets forældre og i øvrigt bede andre, for eksempel barnets skole, om at komme med en udtalelse.

Hvad hvis sagen handler om noget, der er sket til spejder?

Hvis det er en alvorlig hændelse, som et voldeligt overfald eller seksuelt overgreb, der er sket til spejder, skal du kontakte korpset på vagttelefon: 32 64 00 99.

Her vil du få hjælp til at håndtere sagen.

Overgreb begået af korpsets medlemmer anmeldes til politiet. Imens sagen efterforskes fritages den pågældende person fra sit engagement i Det Danske Spejderkorps. Hvis der falder dom i sagen, udmeldes personen. Alle ledere i Det Danske Spejderkorps skal have ren børneattest.

Vær opmærksom på, at påstande om overgreb ikke nødvendigvis er sande. Mens sagen afklares, er barnets tarv i centrum.

Hvad gør jeg, hvis jeg bare har en mistanke eller bekymring?

I Danmark har fagpersoner som f.eks. pædagoger, lærere og læger *skærpet* underretningspligt. Det betyder, at de har pligt til at underrette kommunen allerede ved en formodning om omsorgssvigt.

Borgere har almindelig underretningspligt. Det betyder, at hvis man er bekymret for et barns eller en ungs trivsel og udvikling, skal man som udgangspunkt fortælle barnets eller den unges kommune om sin bekymring. Det kaldes at indgive en bekymring. Denne pligt gælder også for spejderledere.

I Det Danske Spejderkorps vægter vi vores medlemmers trivsel højt. Som leder kan det være svært at håndtere sådanne bekymringer. Derfor anbefaler vi, at du retter henvendelse til korpsskontoret, der kan hjælpe med vejledning til, hvordan du skal gribe sagen an.

Hvis du vil undersøge mere om, hvordan du som spejderleder indgiver en bekymring, kan du orientere dig på www.deldinbekymring.nu. Når du vil indgive en bekymring som spejderleder, skal du orientere dig under punktet "For private".

Her kan du læse om, hvornår du indgiver en bekymring, hvordan du gør det, og hvad der sker, når du har gjort det.

Er der tegn eller signaler som kan give anledning til bekymring?

Vær gerne opmærksom på, om et barn eller en ung pludselig eller gradvist ændrer adfærd. Følgende karakteristika kan også give anledning til ekstra opmærksomhed, men der er ikke tale om en udtømmende liste, og der er ikke *nødvendigvis* en sammenhæng.

- Ændret eller uforståelig adfærd
- Barnet er usoigneret eller uplejet
- Umotiveret gråd eller andre angstreaktioner

- Vanskelighed i kontakt til andre: Indesluttethed, tristhed, ligegyldighed
- Ændrede søvnmønstre, søvnløshed, mareridt, træthed
- Dårlig koncentration, hukommelsesvanskeligheder og nedsat opmærksomhed
- Tendens til sammenfaren, opfarenhed, uligevægtighed
- Hjælpeløshed, manglende selvværd
- Uforklarlige symptomer, f.eks. mavepine, hovedpine
- Irritabilitet og vrede
- Undgåelsesadfærd – fx uregelmæssig deltagelse i eller stort fravær til møderne, når det ikke handler om, at medlemmet ”bare” har mistet interessen, og er på vej videre.

Hvad kan I gøre i ledergruppen?

Det er hårdt, når medlemmer i gruppen eller grenen mistrives og i værste fald bliver udsat for omsorgssvigt og/eller vold. Derfor er det vigtigt, at vi som ledere husker at søge hjælp hos hinanden. Du kan søge støtte både internt i din gruppe og hos andre, du er fortrolige med i korpset.

I kan sætte denne støtte mere i system ved at holde regelmæssige møder i ledergruppen, hvor I også kommer ind på jeres egen trivsel i gruppen.

Vil I sætte tryghed på dagsorden, kan I tage udgangspunkt i spejdermærkerne ”Børns rettigheder” eller forløbet omkring ”Bro”.

Har I brug for hjælp til at arbejde med tryghed i ledergruppen eller sammen med spejderne, kan I kontakte korpsets udviklingskonsulenter.

Hvor er der mere hjælp at hente?

Korpskontoret i Det Danske Spejderkorps på telefonnummer: 3264 0050.

FagTelefonen: for alle, der arbejder med børn og unge og som ønsker råd og vejledning i forbindelse med børnefaglige problemstillinger på telefonnummer: 3555 5558.

Børnetelefonen – for børn og unge, på telefonnummer: 3555 5555. Se åbningstider online
Forældretelefonen – for voksne om børn, på telefonnummer: 3555 5557. Se åbningstider online

På www.børneportalen.dk kan du klikke dig ind på dit emne og finde den rette hjælp videre.

Børns Vilkår har også links og gode råd på deres hjemmeside www.bornsvilkar.dk